

КУЛЬТУРА ОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК УМОВА ОПТИМІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

У статті розглядається сутність культури особистісної взаємодії вчителя зі школярами як такого новоутворення, яке здатне оптимізувати виховну роботу на сучасному етапі.

Ключові слова: культура особистісної взаємодії; оптимізація виховної роботи

Сучасний соціокультурний простір розвитку дитини свідчить про достатню кількість протиріч у сфері освіти, а саме: між інформаційним простором мережі Інтернет, який стихійно впливає на сферу особистісного становлення і систему ціннісних орієнтацій школярів і базисною основою виховної системи школи, яка спрямована на розвиток всебічно гармонійної людини; між розумінням ролі вчителя в особистісному розвитку школярів і недостатньою розробленістю сучасних технологій взаємодії з ними та інші. Вирішення зазначених протиріч можливо за умови розвитку особистісної сфери майбутнього вчителя, а саме його культури особистісної взаємодії.

Інтерес до проблеми взаємодії учасників освітнього простору обумовлен змінами що відбуваються у сучасному суспільстві: значним розширенням комунікативного простору і включенням у цей процес значної кількості людей з різними потребами та мотивами взаємодії, зміною стереотипів у взаємодії з авторитарно пригнобленої на гуманно розвивальну та інші. Суб'єкт – суб'єктні взаємовідносини у процесі особистісного розвитку дитини стають пріоритетними і такою базисною основою, яка спонукає її (дитину) до саморозвитку. К.О.Абульханова-Славська зазначає, що "особистість, як суб'єкт моделює діяльність, спілкування і поведження, устанавлюючи співвідношення необхідного й бажаного, необхідного й достатнього, "забезпечує" діяльність (здібностями, вміннями і т.д.), визначає її контур, структурує міжособистісний простір за прийнятими нею координатами, критеріями, параметрами. Вона встановлює міру своєї активності, рівень складності, ступінь напруженості за необхідної діяльності, домагається пролонгованості поведження, визначає цінність вчинків у певній системі, моделі, що залежить від певного контексту, простору" [1, с.117].

Суб'єкт – суб'єктні взаємовідносини знаходяться в основі культури особистісної взаємодії вчителя зі школярами. Суб'єктність вчителя проявляється у відношенні до дитини, в інтересі до її досвіду життя, її потреб, мотивів діяльності.

Формування культури особистісної взаємодії вчителя обумовлено новим розумінням процесів освіти, основні положення якого можна сформулювати так:

– освіта є культурним процесом, у якому дитина – активний суб'єкт життя, здатна до культурного саморозвитку;

– вчитель – посередник між дитиною і культурою, який надає допомогу і підтримку в перебуванні особистісних поглядів у світі культурних цінностей;

– взаємодіючи в освітньому просторі з особистістю дитини, вчитель осмислює ціннісно-сміслові орієнтири своєї педагогічної діяльності, що, у свою чергу, відкриває простір самоздійснення, самоактуалізації.

За своєю природою культура особистісної взаємодії вчителя є психологічним утворенням. Підставою до активності людини є діяльність – динамічна система взаємодії людини з навколишнім світом. При цьому надзвичайно важливо підкреслити, що особистість як суб'єкт, структурує міжособистісний простір за прийнятими нею координатами, критеріями, параметрами.

За своїм спрямуванням культура особистісної взаємодії є акме-орієнтованим утворенням, і про неї можна говорити як про складову акмеологічної культури особистості.

Як цілісна система, акмеологічна культура особистості включає функції (інтегровальну, координувальну, проектувальну, регулювальну), особистісні якості та діяльнісні прояви, сформованість яких є умовою і передумовою ефективного акме-орієнтованого саморозвитку [3, с.61].

Розглядаючи культуру особистісної взаємодії вчителя із зазначених позицій, ми можемо говорити, що культура особистісної взаємодії розвивається в другодомінантному процесі, у якому відбивається цінність "іншого обличчя" (О.О.Ухтомський), установка на його прийняття, увага до нього, співробітництво з ним. Це обумовлює постійний саморозвиток у процесі педагогічної діяльності.

Культура особистісної взаємодії має, з одного боку, компоненти ціннісно-сміслових орієнтирів педагогічної діяльності, з іншого, є утворенням, яке відноситься до індивідуальності особистості й реалізується у творчій педагогічній діяльності. Якщо цінність дитини, цінність "Я" є основою суб'єкт-суб'єктних відносин, то цінність взаємодії є функцією змісту педагогічної діяльності. Ціннісно-сміслові сприйняття соціокультурного простору освіти стосовно культури особистісної взаємодії є метасистемою: за допомогою осмислення, переосмислення особистісних змістів освіти (особистий досвід, аналіз існуючої ситуації, соціокультурних реалій) вона забезпечує розвиток мотиваційної сфери особистості вчителя як професіонала. Цей процес є вищим рівнем мотивації саморозвитку, самореалізації, що знаходить своє втілення в індивідуально-творчій діяльності вчителя.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що культура особистісної взаємодії вчителя зі школярами у сфері виховної роботи розкривається як система основних функцій, цінностей, змістів, мотиваційно аргументованої діяльності, сформованість якої є умовою і передумовою творчого саморозвитку, самореалізації вчителя в соціокультурному освітньому просторі.

Культура особистісної взаємодії обумовлює становлення вчителя як індивідуальності, у процесі розвитку споживацько-мотиваційної, емоційно-когнітивної, духовно-ціннісної сфери особистості; дає змогу осмислити процес особистісної взаємодії як смисложиттєву цінність, створити умови для особистісного росту; самоздійсненні як себе, так і підростаючої людини.

Особистісна взаємодія вчителя зі школярами є процесом суб'єкт-суб'єктних відносин, у якому формується Я-Концепція людини, її ставлення до себе, до оточуючих, співвіднесення власного образу Я зі ставленням інших, що мотивує особистість до самовдосконалення, особистісного росту. Учитель у процесі особистісної взаємодії спирається на власні ціннісно-сміслові установки своєї діяльності, займає осмислено аргументовану позицію щодо цілей взаємодії зі школярами у позанавчальний час, що пов'язано з відповідним рівнем самореалізації в педагогічній діяльності. У цьому контексті С.Л.Братченко, М.Р.Миронова, розглядаючи особистісний ріст і його критерії [2, с.38-46], зазначають, що ідеї самореалізації, особистісного росту не виникли самі собою, а є наслідком більш глибоких установок, які зумовлюють певний підхід до людини і її розвитку. Такими базисними установками є невір'я в людину і віра в людину. "Відповідно до базисної установки й розв'язання проблеми сутності людини з'ясовується і питання про те, "що робити" з цією сутністю, щоб людина стала "краще", як її правильно розвивати, виховувати. Це питання про зміст виховання принципово вирішується в такий спосіб: якщо сутність людини негативна, то її треба виправити; якщо її немає, то її треба створити, сконструювати і "вкласти" в людину (при цьому головним орієнтиром виступають так звані інтереси суспільства); якщо вона позитивна – їй треба допомогти розкритися; якщо сутність знаходиться на шляху вільного вибору, то варто допомогти їй зробити цей вибір (в останніх двох випадках пріоритетними є інтереси самої людини) [2]. Такий підхід, на думку С.Л.Братченко, М.Р.Миронової, і ми цілком солідарні з ними, "окреслює" простір професійного самовизначення вчителя, варіанти і глибинні підстави вибору. Тому культура особистісної взаємодії вчителя зі школярами у позанавчальний час включає особистісне входження вчителя в простір життєдіяльності школярів завдяки ціннісно-смісловому

усвідомленню цілей взаємодії. Людина (вчитель) як суб'єкт власного життя, відповідальна за взаємодію як із зовнішнім світом, так і з внутрішнім світом (С.Л.Братченко), випробує вплив двох сил, що детермінують: внутрішній світ і середовище, зовнішній світ у широкому розумінні, ураховуючи інших людей. В особистісній взаємодії вчителя зі школярами зовнішній світ представлений світом життєдіяльності дітей, і тому зміни внутрішнього світу, у цілому особистості вчителя, безпосередньо пов'язані з тими якісними змінами в особистості школярів, що виникають за допомогою особистісної взаємодії.

Культура особистісної взаємодії вчителя зі школярами включає насамперед усвідомлення власного сенсу життя як мети і як цінності педагогічної діяльності, що, у свою чергу, приводить учителя до осмислення своєї ролі в житті дитини. Від усвідомлення своєї ролі у взаємодії зі школярами учитель приходять до осмислення категорії педагогічної підтримки і психологічного супроводу процесу особистісного росту школяра як суб'єкта взаємодії. Саме педагогічна підтримка ставить перед учителем завдання, що вимагають якісно нових знань, умінь і навичок.

Учитель, що будує свою діяльність на принципах підтримки, проектує перспективу внутрішнього росту дитини і прецедент для конструювання разом з нею освітньої ситуації. Цілеспрямовано діючи в її межах, він використовує її зміст для розвитку здібностей і життєвого досвіду дитини, що робить її суб'єктом, автором життєдіяльності [4, с.263].

У такому контексті культура особистісної взаємодії вчителя зі школярами є діалектичним процесом пошуку сенсу життя, у якому компоненти педагогічної підтримки і психологічного супроводу є провідними методами взаємодії.

Пошук смислу особистісної взаємодії вчителя зі школярами базується на етапах:

– осмислення питань: "У чому смисл моєї взаємодії зі школярами?", "Яку допомогу в особистісному розвитку я можу їм надати?" та ін.;

– пошук відповідей на поставлені питання шляхом "занурення" у світ дітей;

– рефлексія власного життєвого досвіду як сьогодення, так і досвіду дитинства;

– пошук розв'язання поставлених питань;

– творча уява як самостійне створення образу особистісної взаємодії.

Розглядаючи культуру особистісної взаємодії майбутнього вчителя зі школярами у викладених аспектах, є підстави стверджувати, що вона є новотвором, який розвивається завдяки актуалізації смисложиттєвих орієнтирів особистості і дає змогу розкрити якості особистості вчителя як суб'єкта особистісно орієнтованої взаємодії, інтеграція яких обумовлює ефективну професійно-педагогічну підготовку у вищих педагогічних навчальних закладах освіти.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що культура особистісної взаємодії розкривається як система смисложиттєвих орієнтирів у педагогічній діяльності, особистісних якостей і позицій, сформованість якої є умовою і передумовою оптимізації виховної роботи зі школярами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абульханова-Славская К.А. Активность и сознание личности как субъекта деятельности // Психология личности в социалистическом обществе: Активность и развитие личности / К.А. Абульханова-Славская. – М.: Наука. 1989. – 110 с.
2. Братченко С.Л., Миронова М.Р. Личностный рост и его критерии // Психологические проблемы самореализации личности /Под ред. Н.А.Крылова, Л.А.Коростелевой. – Спб.,1997. – С.38-46.
3. Деркач А.А. Акмеологическая культура личности: содержание, закономерности, механизмы развития / А.А.Деркач, Е.В.Селезнёва. – М.: Издательство Моск. Психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО "МОДЭК",2006. – 496с.
4. Педагогическая поддержка в образовании: учеб. пособие для студ. высш. учеб. закладів Н.Н.Михайлова, С.Ф.Юсфин, Е.А.Александрова и др.];под ред.В.А.Сластенина, И.А.Колесниковой; [науч.ред Н.Б.Крилова]. – М.:Издательский центр "Академия", 2006. – 288 с.

ЯцулаТ.В.

КУЛЬТУРА ЛИЧНОСТНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ УЧИТЕЛЯ МЛАДШИХ КЛАССОВ КАК УСЛОВИЕ ОПТИМИЗАЦИИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ

В статье рассматривается сущность культуры личностного взаимодействия учителя со школьниками как такого новообразования которое способно оптимизировать воспитательную работу на современном этапе.

Ключевые слова: культура личностного взаимодействия, оптимизация воспитательного процесса.

Yatsula T.V.

CULTURE OF PERSONAL INTERACTION OF A TEACHER OF ELEMENTARY SCHOOL AS A CONDITION FOR THE OPTIMIZATION OF EDUCATIONAL WORK

In the article is examined the essence of culture of personality co-operation about a teacher with his or her pupils as such a new formation, which is able to optimize the educational work on the modern stage.

Key words: culture of personality co-operation, optimization of educational process.

УДК 372.398.8

Владимирова А.Л.

ВИКОРИСТАННЯ ПІСЕННОГО ФОЛЬКЛОРУ У ПРОЦЕСІ ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

У статті розглядається актуальність проблем використання пісенного фольклору у процесі театральної-ігрової діяльності в початкових класах. Акцентовано увагу на виховній ролі української народної пісні, театральної-ігрової діяльності на уроках музичного мистецтва. Ключові слова: естетичне виховання, пісенний фольклор, театральної-ігрова діяльність, учні, початкові класи.

Пісенний фольклор із погляду взаємодії усної творчості дитинства й фольклору дорослих виступає творчо багатим явищем, неодномірним і неоднозначним. Емоційно-естетична спрямованість діяльності учнів в початкових класах засобами пісенного фольклору в процесі театральної-ігрової діяльності є одним із високих рівнів естетизації свідомості, що дозволяє вирішити актуальні проблеми сучасної педагогіки і психології, які пов'язані з формуванням естетичного смаку, розвитком пам'яті, уваги, ініціативності, фантазії, мовлення, комунікативних якостей особистості.

У статті розкрито функціональні характеристики використання пісенного фольклору у процесі театральної-ігрової діяльності в контексті їх, системний вплив на естетичне виховання молодших школярів. Проблема збереження і пропаганди традиційного культурного спадку кожної нації, формування у суспільстві взаємоповаги між народами є одним із головних шляхів оздоровлення суспільної та індивідуальної моралі, людських відносин. Пісенний фольклор є складовою традиційної народної культури та одним із найголовніших складових поняття "культура дитинства".

У молодшому шкільному віці важлива роль належить самовираженню дітей через власну художньо-творчу діяльність. Враховуючи психофізіологічні особливості учнів початкових класів, насамперед, виникає необхідність залучати їх до творчої діяльності в різних видах мистецтва. Найкраще творчі здібності учнів розкриваються на уроках музичного мистецтва, одним з етапів якого може виступати театральної-ігрова діяльність, що створює атмосферу розкнутості й самостійності. Використання пісенного фольклору у процесі театральної-ігрової діяльності спрямовує на розширення кругозору та збагачення мистецького глосарія дітей.